

“4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son maddesindeki "3 yıl" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 22/02/2024 tarih 2023/116 Esas, 2024/56 Sayılı kararı ile (Resmi Gazete sayılı 19/04/2024 tarih- 32522) iptal edilmiştir.

İptal başvurusunu mahkememiz yapmıştır.

Bu iptal kararından sonra 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrasında 14/11/2024 tarih, 7532 Sayılı Kanunun 13. maddesi ile 3 yıllık süre yerine, kanun koyucu 1 yıllık süre düzenlemesi yapmıştır.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrasında öncesinde belirlenen 3 yıllık ve sonra belirlenen 1 yıllık süreler boşanma davasının reddinden sonra dava açılabilmesi için beklenen süreler olup, eğer bu süreler sonunda evlilik birliği kurulamazsa, evlilik birliği temelinden sarsılmış olarak kabul edilmektedir.

Anayasa Mahkemesinin daha önce mezkur madde de yer alan 3 yıllık süreyi iptalindeki gerekçesi incelendiğinde; Anayasamızın 13. maddesinde belirtilen "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." şeklindeki düzenlemeye aykırı olduğu, buna göre özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesine isteme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasada öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekmektedir.

Bu kapsamda özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi isteme hakkına sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp, kurulların keyfilğine izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekmektedir.

Esasen temel hakları sınırlayan kanunun, bu niteliklere sahip olması Anayasanın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde; kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem niteliğinde yasa maddeleri olmak zorundadır.

Boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesi ile ileri sürülen boşanma sebebinin ispatlanmadığını ve bu bağlamda ilke olarak eşlerin boşanmalarını gerektiren bir hukuki durumun bulunmadığını göstermektedir. Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrasında ise; boşanma davası reddedildikten sonra ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının mümkün olduğu göz önünde bulundurmak suretiyle, anılan durumda boşanmayı mümkün kılan bu düzenleme öngörülmüştür.

Anayasanın 41. maddesinde devlete yüklenen aileyi koruma ödevi bağlamında meşru bir amacın bulunduğu sonucuna ulaşılmış, bununla birlikte kuralın meşru bir amaca yönelik olmasının yanı sıra ölçülü olması da gerekmektedir.

Ortak hayatın yeniden kurulamadığı hallerde boşanma kararının verilmesine ilişkin şartların belirlenmesi kanun koyucunun takdirinde ise de; orantılılık ilkesi gereğince kuralın boşanma kararı verilebilmesini önemli oranda güçleştirmemesi ve ortak hayata yeniden dönmek istemeyen ilgilileri makul olmayan süreler boyunca evlilik birliğini devam ettirmeye

zorlamaması gerekir. Kural gereğince de boşanma kararı verilebilmesi için öncelikle daha önce açılmış bir boşanma davasının reddedilmiş olması gerekmektedir.

Ret kararına karşı ilgililerin kanun yoluna başvurmalarının mümkün olduğu dikkate alındığında, kararın kesinleşmesinin de uzun bir süre alabileceği açıktır.

Bu itibarla, özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile aile kurumunu koruma amacı arasında makul bir denge sağlamayan kuralın orantılılık alt ilkesi yönünden ölçülülük ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşarak Anayasanın 13. ve 20. maddelerine aykırı görerek iptal etmiştir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrasına, 14/11/2024 tarih, 7532 sayılı Kanunun 13. maddesi ile getirilen 1 yıllık süre ibaresi yine mahkememizin hukuk görüşüne göre Anayasamızın 5., 12., 13., 14., 17., 20. ve 41. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Şöyle ki;

Anayasamızın 5. maddesinde "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

Anayasamızın 12. maddesinde "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder."

Anayasamızın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

Anayasamızın 14. maddesinde "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz. Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz. Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir."

Anayasamızın 17/1 fıkrasında "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

Anayasamızın 20/1. maddesinde "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

Anayasamızın 41. maddesinde "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretilmesi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı

kurar. (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır" şeklinde düzenlemeler yapılmıştır.

Belirlenmiş Anayasa hükümleri değerlendirildiğinde, 1 yıllık düzenlemenin Anayasaya aykırı olduğu açıktır.

İlk Derece Mahkemesinin, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrası gereğince boşanmaya hükmedebilmesi için; daha önce ret ile sonuçlanan bir davanın mevcut olmasında zorunluluk bulunmaktadır. İlk dava, ülkemiz şartları değerlendirildiğinde delillerin takdiri, ön inceleme duruşması, tahkikat duruşmaları, sözlü yargılama aşamaları gözetildiğinde, ortalama 2 yıl kadar sürmektedir. Taraflar kanuni haklarını kullanıp hükmü yasa yoluna taşıdıklarında ise Bölge Adliye Mahkemelerinde ortalama 2 yıl, Yargıtay'da ise ortalama 1 yıl sonunda kararlar çıkabilmektedir. Bu durumda ilk dava ortalama 5 yıl kadar sürmekte, bu davanın ret ile sonuçlanması halinde 1 yıl bekleme zorunluluğu nedeniyle insanların hayatları boşanabilmek için bu aşamada 6 yıla çıkmakta, bu 6 yıllık sürede yeterli bir süre olmayıp, açılacak ikinci davada 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrası gereğince hüküm kurabilmek için yine yukarıda izah edildiği üzere ilk derece mahkemesinde 2 yıl, Bölge Adliye Mahkemesinde 2 yıl, Yargıtay'da 1 yıl ortalama sürelerle hesap yapıldığında boşanma süreci 11 yıla ulaşmaktadır. Bu durum yukarıda belirtilen Anayasa ilkeleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, ölçülülük ilkesine yine aykırı bir durum teşkil etmektedir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin kökleşmiş içtihatları değerlendirildiğinde; tarafların aynı çatı altında bir araya gelmemeleri 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/1. fıkrası kapsamında evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan kusurlu hareketlerdendir. Tıpkı güven sarsıcı davranış ve hakaret, evin maddi geçimi ile ilgilenmeme, müşterek çocuklara kötü davranma ve benzeri kusurlarla aynı kategoride yer almaktadır. Diğer bir deyişle tarafların aynı çatı altında bir araya gelmemeleri evlilik birliğinin temelinden sarsılması için yeter bir şart ve kusur olmaktadır.

Yasa koyucu 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrasında 1 yıllık süreyi evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeni olarak kabul etmiştir. Oysa ki ret ile sonuçlanan ilk boşanma davası sırasında taraflar bir araya gelmedikleri için aslında bu şart diğer bir tabirle evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı açıktır. Yasa koyucunun her ne kadar yukarıda bahsedilen Anayasa hükümleri de irdelendiğinde, aile kurumunu devam ettirmek için gösterdiği çaba takdire şayan ise de, biten bir evlilik karşısında zaten eşler uzun süredir bir araya gelmemişken bunun yanı sıra 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrası ile 1 yıllık süre daha eklemesi Anayasamızın 5., 12., 13., 14., 17., 20. ve 41. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir.

Anayasamızın 5. maddesinde de belirtildiği üzere devletimizin vatandaşlarının hukuk güvenliğini sağlaması, maddi ve manevi kişisel gelişiminin önündeki engelleri kaldırmak zorunda olduğu, bu kapsamda boşanma sürecinin ret ile sonuçlanmasından sonra belirlenen 1 yıllık sürenin sonrasında bir dava ile tekrar hukuk sahnesine çıkması da değerlendirildiğinde; aradan geçen süre için hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı açıktır.

Anayasamızın 12. maddesinde belirtildiği üzere; aile kurmanın bir hak olduğu gibi aile birliğinin sonlanmasında devletin vatandaşların önündeki hukuksal engelleri kaldırması ve aileyi ayakta tutarken bitmiş bir aile kurumunu da sonlandırmaktaki hayatın gerçeklerine

uymayan bir ilke ile sürüncemede bırakmaya çalışması Anayasamızın mezkur maddesi ile de uyumsuzdur.

Anayasamızın 13. maddesinde de belirtildiği üzere; kanun koyucu ihdas ettiği tüm yasa maddelerinde ölçülülük ilkesinden uzaklaşmamak durumundadır. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son maddesindeki 1 yıllık süre yukarıda da izah olunduğu üzere insanların haklarını ölçülülük ilkesine aykırı bir şekilde ihlal etmektedir. Zaten ret ile sonuçlanan ilk davada, evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesinin gerçekleştiği, ilk derece mahkemesinin ret ile sonuçlanan ilk davadan önceki vakıaları incelediği, bu duruma göre yaptığı yargılamada davacıyı haksız bularak davanın reddine karar verdiği, mevcut durumda yukarıda izah olunduğu üzere yapılan ortalama 5 yıllık bir yargılamada zaten taraflar barışmış olsaydı davanın feragat ile ya da geri alma ile neticeleneceği açık olmasına rağmen belirtilen bu hukuki realitelere rağmen 1 yıllık daha sürenin mezkur yasa maddesi ile eklenerek tarafların evliliklerinin temelinden sarsıldığını farz etmek hayatın gerçekleri ile bağdaşmayacak bir durum olmaktadır. Dava kabul edildiğinde tarafların mali sosyal durumları da değerlendirilerek nafaka ve tazminat hususunda karar ihdas edilmektedir. Uzun yargılama sürecinde her iki tarafın boşanma iradesi gözden uzak tutulmamalıdır ki devam etmektedir. Aksi takdirde davacı tarafın davadan feragat etmesi ve karşı tarafın muvafakati ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 123. maddesinde belirtildiği üzere davanın geri alınması mümkündür. Geri alma ve feragat hukuki müesseselerinin işletilmediği ve ret ile sonuçlanan bir davada tarafların evliliklerinin temelinden sarsılmadığını iddia ederek 1 yıllık süre daha eklenmesi Anayasamızın ölçülülük ilkesinin belirlendiği 13. maddesine açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim yukarıda da belirtildiği üzere; 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son fıkrasının ilk hali olan 3 yıllık süre de aynı gerekçe ile iptal edilmiştir. Mevcut durum 1 yıllık süre içinde aynen geçerlidir. Esasen mahkememizin hukuki görüşüne göre ilk boşanma davası ret ile sonuçlanıp kesinleştikten sonra ertesi gün yeni bir boşanma davası açılması gerekmektedir. Çünkü ilk davada taraflar bir araya gelmemiş, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin kökleşmiş içtihatlarında da belirtildiği üzere, evlilik birliği sağlanamadığında mevcut durumun kusur teşkil ettiği ve boşanma sebebi olduğu açık olup, taraflardan birinin ret ile sonuçlanan davadan hemen sonra ertesi gün 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/1 fıkra gereğince dava açıldığında boşanma kararının kabul edilmesi gerekmektedir. Yasa koyucu bu durumu gözden kaçırmış ve ölçülülük ilkesine aykırı bir yasa kuralı ihdas etmiştir.

Anayasamızın 14. maddesinde belirtildiği üzere; bir hak olan boşanma davası açma hakkı, Anayasanın özüne aykırı bir şekilde sınırlandırılmaz. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/sonuncu maddesinde ihdas edilen 1 yıllık süre bu hakkı zedelemekte ve geciktirmektedir. Anayasamızın 13. maddesi ile ilgili açıklamada detaylı şekilde belirtildiği üzere boşanmanın geciktirilmesine sebebiyet veren 1 yıllık süre bir hakkın kanun koyucu tarafından kötüye kullanılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle mezkur maddeye aykırılık teşkil etmektedir.

Anayasamızın 17. maddesinde belirtildiği üzere; temel bir hak olan evlenme ve boşanma hakkı kullanılırken ve bunun etkileri insan hayatına maddi ve manevi olarak yansıtılırken yasa koyucunun titiz şekilde davranması gerekmektedir. Vatandaşların maddi ve manevi haklarını ihlal eder şekilde 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/1 fıkrasında ihdas edilen 1 yıllık süre insanların hayatlarını sürüncemede bırakarak ve belli hakları kazanabilmek için dava açmalarını geciktirmesi nedeniyle Anayasamızın belirtilen maddesine açık aykırılık teşkil etmektedir. Bu sebeple Anayasa Mahkememizce iptali gerekmektedir.

Anayasamızın 20. maddesindeki düzenleme, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 3 yıllık süre olan ilkesel düzenlemeyi Anayasaya aykırı bulan hukuk kurallarındandır. Yeni düzenlemede 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/sonuncu maddesi insanların özel hayatlarına bir müdahale içermektedir. Kanun koyucu 3 yıllık süreyi 1 yıllık süreye indirse de özel hayata müdahale devam etmektedir. Yukarıda ayrıntılı şekilde izah edildiği üzere insanların ikinci bir boşanma davası açmaları için 1 yıllık zamanla bekletilmeleri aslında aile kurumunu da zedelemektedir. Biten bir aile ilişkisinde sürecin beklemeye alınması velayet, şahsi ilişki, iştirak ve tedbir nafakaları, 6284 sayılı Yasanın uygulamaları kapsamında insanların özel hayatlarına direkt müdahale edilerek kendilerinin yeni bir hayat kurması ve kendilerine yeni bir hayat çizgisi belirlemeleri hususunda olumsuz etki gerçekleştirmektedir. Dava açabilmek için 1 yıllık bekleme süresi aile hayatını olumsuz etkilediği gibi eşlerin şahsi hayatlarını da yine olumsuz yönde etkilemektedir. Kanun koyucunun bir an önce aile ile ilgili adil bir karar vermesi gerekmekte olup, bazen bu karar boşanma kararı verilmesi yönünde, bazen de ayrılık kararı vermek, zaman zaman da yine boşanma davasının reddi yönünde gerçekleşmektedir. Aile hukukunun genel ilkeleri ve Anayasamızın mezkur maddeleri de değerlendirildiğinde, özel hayata müdahale niteliğinde olan ve insanları dava açmak için beklemek zorunda bırakan, zaten ilk dava sırasında evlilik birliğinin tekrar oluşmayarak temelinden sarsıldığı Yargıtay içtihatları ile de belirlenmişken, bu hakka ulaşımının özel hayata müdahale edilerek bir çıkmaza sokulması Anayasanın belirtilen maddesine de aykırılık teşkil etmektedir.

Anayasamızın 41. maddesinde vurgulandığı üzere; devlet aile kurumunun önündeki engelleri kaldırmak ve aileyi korumak durumundadır. Bitmiş bir aile müessesini ayakta tutmaya çalışmak ise de taraflara hatta o ailenin bir ferdi olan çocuklara da büyük zarar vermektedir. Tamamen bir belirsizlik içinde 1 yıllık bekleme süresi aileyi birleştirmek yerine bilakis şahsi ilişki, nafaka, velayet vb. hususlarda bir belirsizlik ihdas etmektedir. Çünkü ret ile sonuçlanan davadan sonra taraflar zaten bir araya gelmemiş olup, bu durumda 4721 sayılı Kanunun 169. maddesi gereğince belirlenen tedbir nafakası kesilmekte, 4271 sayılı Türk Medeni Kanununun 323. maddesi gereğince belirlenen şahsi ilişki sonlanmakta, yine ortak konuttan kimin faydalanacağını belirleyen 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 169. maddesi boşanma davası ret ile sonuçlandığı için belirsizliğini devam ettirmekte olup, açıklandığı üzere yasa koyucu 1 yıllık bir süre dava açma sürecini bekletmekle hakimin bu belirsizlik durumunda adil bir karar vermesini de engellemektedir. Dolayısıyla dava açma hakkının 1 yıl ile yokuşa sürülmesi Anayasamızın mezkur maddesine de aykırılık teşkil etmektedir.

Yukarıda mahkememizin hukuki görüşü ile izahatı yapıldığı üzere; 4271 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/son maddesinde yer alan 1 yıllık sürenin Anayasamızın mezkur maddelerine aykırılık teşkil ettiği açık olmakla, Anayasa Mahkememizce iptali hususunun takdiri arz olunur.”